

Panagia Kastrella Manastırı

İnci Türkoğlu, Ioannis Papachristou

Marmara ilçesi, Asmalı Mahallesi	İnşa dönemi / yılı: 1680 öncesi
GPS: 40°37'55.9''K 27°44'06.6''D	Mevcut durumu: Kalıntı
Tescil tarihi ve numarası: Tescilsiz	Mülkiyet durumu: Bilinmiyor

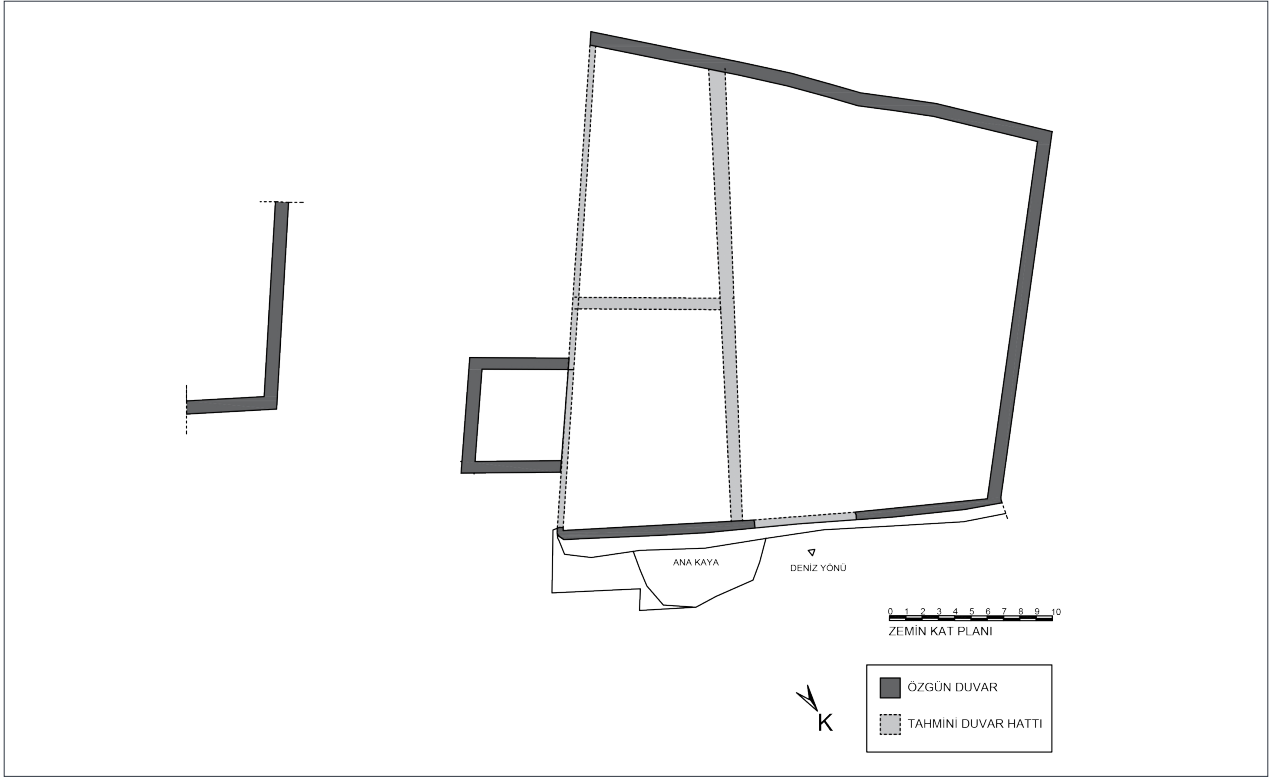
Tarihçe

Marmara adalarındaki birçok manastır için ortak olan geleneğe göre, Panagia Kastrella (Παναγία Καστρέλλα) Manastırı İkonoklazma Döneminde inşa edilmiştir. Manastırın 'Kastrella' adıyla anılması, muhtemelen manastırı korsanlardan korumak için yapılmış olan doğu duvarıyla ilişkilidir. Bu duvar, manastırın ışıklarının gece boyunca deniz tarafından görülmesini engellerdi. Bu duvar manastırın bir kale gibi görünmesine neden olduğundan, Asmalı'da (Afthoni) yaşayanlar Panagia'ya ve manastıra 'Kastrella' (İtalyanca kale anlamına gelen 'castello' kelimesinden türetilmiş) ismini vermişlerdir. Marmara Adası'nın sözlü geleneği, 'Kastrella' sıfatı ile

ilgili farklı bir açıklama sunar. Bu geleneğe göre, Konstantinopolis surlarından Marmara Denizi'ne bir Panagia ikonası atılır (Lev. V.24). Bu ikona, Marmara Adası kıyılarına vurur ve bir gece önce rüyasında denizde yüzerken yardım isteyen bir kadın gören Asmalılı bir balıkçı tarafından bulunur. Ertesi gün, denizdeki Panagia ikonasını bulur ve bu ikonayı Asmalı'daki Panagia Kilisesi'ne (Κοίμηση της Θεοτόκου, Meryem'in Göğe Yükselişi) getirir ve sonrasında ikonanın bulunduğu yere bir manastırın inşa edilmesine karar verilir (Lev. V.22). O dönemden beri Marmarahılar Panagia Kastrella'yı 8 Eylül'de (Bakire Meryem'in Doğumu) kutlar (Lev. V.23).

Fig. 1: Doğu duvarının güney bölümü

Manastırdan bahseden en erken kaynak Proconnesus Başpiskoposluğu (1651-1833) arşivlerinde yer alan, 1684 tarihli kodekstir. Bu kodeksten, 1798’de Kastrella Manastırı’nın Başpiskopos maaşı için 15 kuruş verdiğini öğreniyoruz. Gedeon (1895, 111-112) manastır kilisesinin kapısında ‘Κύριλλος | ιερομόναχος | ἀπὸ χώρας τοῦ | [...] | ἐπιμελητῆς | 1804, ‘[...] ülkesinden Kyrillos, papaz-keşiş, sorumlu 1804’ şeklinde bir yazıt olduğunu belirtir. 1812’de manastırın, Yenna (Γέννα) bölgesinde kendine ait 30.000 asmalı bağları ve iki tarlası bulunuyordu. Rahipler, on üç arı kovanından kendi ballarını üretiyordu ve ayrıca yedi at ve eşek, iki inek ve seksen keçiye sahipti. Manastırda, tarım araç ve gereçleri ile üç gün boyunca süren Panagia Bayramı için toplanan inanlara ayrılmış iki yüzden fazla tabak vardı. Manastır kilisesinde, ikonalar ve dini kitapların yanı sıra, Trabluslu Agios Lazaros, Agia Paraskevi, Ermeni Aziz Büyük Gregorios, Nazianzuslu Gregorios ve Agios Alypios’un gümüş kutu içindeki relikleri bulunuyordu. 1842’de ise Kastrella Manastırı, Prokonnesos Başpiskoposu’nun maaşı için yılda 230 kuruş vermektedir.

Kastrella Manastırı 10-15 Ekim 1922 tarihleri arasında Marmara Adası’ndaki Rumların mübadeleyle Yunanistan’a gitmeleri sonucu

terk edilmiştir. Terk edildikten sonra manastır yağmalanmış ve 1935 depreminde büyük bölümü yıkılmıştır.

Mimari

Panagia Kastrella manastır kompleksi, Marmara Adası’nın kuzeydoğusundaki körfezde, Yunancada Aspros Pountos denilen Beyaz Burun’un batısında yer almaktadır. Manastır adını denize bakan ve kale duvarına benzeyen doğu duvarından alır. Günümüzde kompleks, doğu duvarının iki bölümü dışında, temel seviyesinde korunmuştur. Doğru duvarın güneydeki bölümü güney uçta batıya doğru, kuzey uçta ise doğuya doğru köşe yapar (Fig. 1). Kuzeydeki bölümü doğrusal olup çakıllı plajdan dik bir şekilde yükselen kayaların üzerine oturmuştur (Fig. 2). Güneydeki bölüm ise sahilden başlayarak yükselir ve yukarı doğru daralır. Bu iki duvar parçası arasındaki kısım, denize doğru kayalık bir çıkıntıya karşılık gelmektedir. Yapının eski fotoğraflarından anlaşıldığı kadarıyla bu bölümdeki duvar kayalıkların etrafını dolanmaktadır.

Yapının geri kalan bölümlerinin yalnızca temel izleri günümüze ulaşmıştır. Bu bölümler çalılarla kaplı olmasına rağmen, izlerden iki ana bölüm olduğu anlaşılmaktadır (Fig. 3). 0,80 m kalınlığındaki batı duvarı yaklaşık

Fig. 2: Doğu duvarının kuzey bölümü

30 m uzunluğundadır. Deniz tarafındaki doğu duvarının güney bölümü yaklaşık 12 m, kuzey bölümü yaklaşık 9 m, aralarındaki boşluk ise yaklaşık 6 m'dir. Yamaçtaki kuzey duvarı 22 m, dere vadisi boyunca uzanan güney duvarı ise yaklaşık 33 m uzunluğundadır. Bu dikdörtgen alan yaklaşık 1 m kalınlığında doğu-batı yönündeki bir duvarla ikiye ayrılmıştır. Çalılar ve molozların arasında güneyde, doğuya daha yakın kısımda 0,70 m kalınlığında bir duvar belirlenebilmiştir. Güney duvarının doğu ucundan dışarı taşan 7x8 m boyutlarında bir oda yer almaktadır. Bu odanın duvar kalınlıkları 0,70 ve 0,80 m'dir. Duvarlar düzgün moloz taş arası kireç harç ve tuğla parçalarıyla inşa edilmiştir.

Eski fotoğraflarda iki katlı büyük bir yapı ve bu yapının önünde sağda küçük bir ek yapı görülmektedir. Kompleksin ana girişi, zemin katın solunda yer alır. Girişin sağında üç veya dört mazgal bir pencere ile, iki veya üç dikdörtgen pencere vardır. Üst katta on üç veya on dört dikdörtgen pencere yer alır. Bu bölümde çatının üzerinde beş baca görülmektedir. Birkaç bölümün beşik çatı ile örtüldüğü anlaşılmaktadır. Girişin sağında, bugün mevcut olan eğimli duvar birinci kat seviyesine kadar yükselir ve üzerinde üst katın pencereli duvarı yer alır. Kayalık çıkıntıda yer alan duvar bir apsis çıkıntısını andırmaktadır. Ancak bu bölümün apsis olduğuna dair kesin bir değerlendirme yapmak mümkün değildir.

Başka bir eski fotoğrafta ise insanlar, üst katında pencereleri olan iki katlı duvarlarla çevrili bir açık alanda dans etmektedir. Bu fotoğraf, 8 Eylül'de Bakire Meryem'in Doğumu ile ilgili kutlamalar zamanında çekilmiş olmalıdır ve kompleksin içinde yer alan bir

Fig. 3: Temellerin genel görünümü

avluya işaret etmektedir. Ancak günümüzde bu avlunun yeri ve sınırları anlaşılamamaktadır. Sözlü Gelenek Arşivleri, komplekste on yedi oda bulunduğu, kilisenin ortada olduğu ve çevresinde manastır odalarının yer aldığı, ekmek pişirmek için bir fırın olduğu, güney tarafında bir tekne ve arı kovanlarının bulunduğu açık bir bodrumun yer aldığını belirtmektedir.

Güncel Durum

Yapı günümüzde tamamen harabe halindedir ve yapıya erişim oldukça zordur. KMKD ziyaretinden sonraki bir tarihte müze görevlilerinin ziyareti sırasında şiddetli yağmurda kısmen açığa çıkmış bir papaz mezar taşı saptanmıştır. Ayrıca alanda nitelikli Osmanlı Dönemi sırlı seramik parçaları bulunmaktadır. Alanın en büyük sorunlarından biri, ön tarafındaki plajın İstanbul yönünden gelen akıntılarla taşıdığı çöplerle dolmasıdır.

Risk Değerlendirmesi ve Öneriler

Plaj kenarındaki duvar kalıntıları bir deprem sonrasında çökme tehlikesi altındadır. Alanda kaçak kazı izlerine rastlanmıştır. Yakın zamanda etraftaki yamaçlarda fıstık çamları dikilmiştir; bu da yakın zamanda fıstık toplamak için işçilerin geleceğini akla getirmektedir. Alan doğa ve insan kaynaklı tahribatlara açıktır.

Kompleksle ilgili daha fazla bilgi edinilmesi için, alanda temizlik ve temel kazılar yapılmalıdır. Bu çalışmaları koruma önlemleri takip etmelidir. Erişim yalnızca deniz yoluyla olmasına rağmen, alanın ziyaretçi potansiyeli vardır. Eylül ayındaki bayram günü için eskiden Asmalı, Saraylar ve adadaki diğer köylerdeki Rumların burayı üç gün boyunca ziyaret ettiği unutulmamalıdır.